

РЕЦЕНЗІЯ

завідувача відділу докторантури, аспірантури Національного університету фізичного виховання і спорту України, кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента Маринич Вікторії Леонідівни на дисертаційну роботу Степанюк Олена Вікторівна за темою «Організаційно-методичні засади волонтерської діяльності в адаптивному спорті», що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи зумовлена зростаючою роллю волонтерської діяльності у міжнародному спортивному русі та її визнанням як важливого чинника соціально-економічного розвитку суспільства, особливо серед студентської молоді, як найчисельнішої категорії спортивних волонтерів. Волонтерство сприяє самореалізації, соціальній інтеграції, професійному розвитку студентів та їх вихованню як активних громадян. Соціальна значущість адаптивного спорту, що підтверджується зростанням кількості учасників та змагань для людей з інвалідністю, підкреслює важливість волонтерської допомоги в паралімпійському, дефлімпійському русі та є критично необхідною для розвитку Спеціальних Олімпіад.

Попри значний інтерес вітчизняних та міжнародних фахівців до різних аспектів волонтерства у спорті, зокрема питань підготовки, залучення та організаційно-методичних аспектів, на сучасному етапі залишаються невирішеними питання організаційно-методичних засад розвитку волонтерської діяльності саме в адаптивному спорті. Вирішення цих питань є нагальним для забезпечення ефективної організації волонтерської роботи, підвищення її впливу на розвиток адаптивного спорту та сприяння інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство. Таким чином, потреба у ґрунтовних дослідженнях у цьому напрямі є очевидною.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі професійного, неолімпійського та адаптивного спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України відповідно до Плану науково-

дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4 «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0121U108294). Роль автора, як співвиконавця, полягає у розробці та обґрунтуванні програми підготовки волонтерів для адаптивного спорту «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» та технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Усі наукові положення та висновки, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані експериментальними даними, відповідають меті та завданням роботи. Досягнення мети дослідження, а саме обґрунтування організаційно-методичних засад інституалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті шляхом розробки технології підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю та підтвердження її соціально-гуманістичної цінності, передбачає поступове вирішення чотирьох завдань:

Проаналізувати міжнародний та національний досвід реалізації волонтерської діяльності в спорті.

2. Дослідити організаційно-методичні та соціально-гуманістичні засади реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

3. Розробити навчально-методичне забезпечення з підготовки волонтерів для адаптивного спорту та дослідити його соціально-гуманістичний ефект.

4. Обґрунтувати технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю.

Достовірність отриманих результатів ґрунтується на коректності використання методів дослідження, достатній тривалості дослідження,

значній кількості досліджуваних цільових аудиторій, належному опрацюванні джерельної бази (266 найменувань, із яких 176 відображають результати досліджень зарубіжних фахівців).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертантом:

уперше: обґрунтовано та розроблено технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, що враховує сучасні тенденції волонтерської діяльності в спорті, включає передумови створення, мету, завдання та очікувані результати; уперше розроблено програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті», метою якої є формування у слухачів цілісного розуміння ролі та значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті; розроблено навчальну програму факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад», що спрямована на формування у слухачів ґрунтовного розуміння значущості волонтерської діяльності в межах руху Спеціальних Олімпіад; розроблено робочу програму навчальної дисципліни «Волонтерство в адаптивному спорті», яка була інтегрована в освітній процес НУФВСУ та спрямована на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців у сфері фізичної культури та спорту, зокрема у напрямі адаптивного спорту та волонтерської діяльності;

дістали подальшого розвитку: дані науковців щодо організаційних засад реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті, а саме: визначені чинники мотивації, рекрутингу, навчання та супроводу волонтерів для адаптивного спорту; дані щодо важливості налагодження ефективної комунікації між суб'єктами волонтерської діяльності, зокрема: волонтерами, спортсменами з інвалідністю, їхніми батьками, тренерами, організаторами спортивних заходів, спортсменами-ветеранами війни, що сприятиме підвищенню професіоналізму волонтерів і, в результаті, матиме

позитивний вплив на розвиток адаптивного спорту, соціальну інтеграцію людей з інвалідністю та гуманізацію суспільства;

~ **доповнено та розширено:** дані щодо питань організації, підготовки та залучення учнівської та студентської молоді до волонтерської діяльності; уявлення щодо сучасних тенденцій розвитку волонтерства у спорті та напрямів їх діяльності; дані щодо соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті.

Практичне значення результатів дослідження полягає у впровадженні матеріалів розробленої програми «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад» у підготовці фахівців ГО Спеціальна Олімпіада України під час організації курсів підвищення кваліфікації для тренерів, педагогів та здобувачів різних типів закладів освіти, реабілітологів, функціонерів, менеджерів й інших спеціалістів спортивних державних і громадських організацій, зацікавлених осіб. Для вдосконалення освітнього процесу здобувачів освіти Національного університету фізичного виховання та спорту України підготовлена нова вибіркова навчальна дисципліна «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті».

Розроблено та впроваджено методичні рекомендації ефективного проведення тренувань з людьми із відхиленнями розумового розвитку в практичну діяльність тренерів, а також освітній процес підготовки студентів Національного університету фізичного виховання та спорту України, зокрема в навчальний курс дисципліни «Адаптивний спорт».

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Матеріали дисертаційного дослідження викладено на 268 сторінках тексту комп'ютерного набору державною мовою (172 сторінки основного тексту). У структурі дисертаційної роботи виділено: анотацію двома мовами, список публікацій здобувача за темою дисертації, зміст, вступ, п'ять розділів та висновки до них, загальні висновки, практичні рекомендації,

список використаних джерел (266 найменувань, із яких 176 відображають результати досліджень зарубіжних фахівців), а також 17 додатків. Цифровий матеріал дисертації проілюстровано 29 таблицями та 28 рисунками.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, зв'язок роботи з науковими програмами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, представлено методологію дослідження, рівень наукової новизни і практична значимість роботи, відображено особистий внесок здобувача, наведено дані про апробацію основних положень роботи та впровадження отриманих результатів у практику, подано інформацію про публікації, структуру та зміст роботи.

У **першому розділі** «Міжнародний та національний досвід реалізації волонтерської діяльності в адаптивному спорті» представлено узагальнення наукової інформації щодо загальної характеристики волонтерської діяльності у різних напрямках спорту; організаційно-методичних особливостей реалізації волонтерської діяльності у спорті в закладах освіти України; сучасних тенденцій розвитку волонтерської діяльності у спорті.

У дисертаційній роботі встановлено важливість волонтерської діяльності для суспільства та спорту, зокрема виявлено схожість волонтерства у спорті вищих досягнень та відмінності у русі Спеціальних Олімпіад. Охарактеризовано переваги залучення волонтерів, що обґрунтовує необхідність розробки програми їх навчання.

Проаналізовано вплив спортивного волонтерства на студентську молодь у контексті формування особистісних та професійних якостей, виокремлено пріоритети, напрями зацікавленості закладів вищої освіти, етапи, складові та форми підготовки волонтерів, а також набуті ними навички.

Дослідження літератури виявило сучасні тенденції у спортивному волонтерстві, зокрема зміни мотиваційних чинників, характеристики та переваги сучасних волонтерів, а також узагальнено сучасні дефініції волонтерської діяльності.

У **другому розділі** «Методи та організація дослідження» для реалізації поставлених у дисертаційній роботі мети і завдань автор охарактеризував комплекс взаємообумовлених методів дослідження: У процесі дослідження застосовано комплекс наукових методів. Теоретичний аналіз літератури та документальних матеріалів дозволив оцінити стан наукової проблеми, обґрунтувати актуальність дослідження, розглянути аспекти волонтерства у спорті, визначити закономірності та тенденції, а також проаналізувати підходи до мотивації та навчання волонтерів у різних країнах. Системний аналіз використовувався для визначення ознак волонтерської діяльності у різних видах спорту та аналізу моделей навчання волонтерів. Метод порівняння дав змогу зіставити навчально-методичне забезпечення підготовки волонтерів у різних країнах. Соціологічні методи (анкетування) застосовувалися для вивчення обізнаності та мотивації студентів, а також думки фахівців щодо залучення молоді до волонтерства та організації їх підготовки. Для оцінки соціально-гуманістичного ефекту розробленої програми проведено опитування серед учасників курсу та студентської молоді. Метод експертних оцінок використовувався для визначення переваг та недоліків розробленої програми. Методи математичної статистики забезпечили кількісну обробку результатів для оцінки ефективності навчальної програми з підготовки волонтерів для адаптивного спорту.

Організація дослідження була побудована у чотири етапи, на кожному з яких послідовно розв'язувалися поставлені наукові завдання.

У **третьому розділі** «Організаційно-методичні та соціально-гуманістичні засади впровадження волонтерської діяльності в

адаптивному спорті» здобувачем охарактеризовано Спеціальну Олімпіаду як важливий напрям адаптивного спорту з активним залученням волонтерів та її роль у соціалізації осіб з відхиленнями розумового розвитку. Також визначено ключові засади підготовки кадрів для адаптивного спорту та необхідні якості тренера Спеціальних Олімпіад.

Здобувачем проаналізовано кращі міжнародні та національні практики впровадження волонтерської діяльності у спорті, що виявило державну підтримку волонтерства у розвинених країнах та нерегулярну співпрацю українських ЗВО зі спортивними організаціями щодо залучення студентів-волонтерів.

Для з'ясування соціально-гуманістичного значення волонтерської діяльності в адаптивному спорті здобувачем проведено анкетування. За його результатами визначено позитивну динаміку у розумінні студентами питань адаптивного спорту, їх готовності до спілкування та тренування з людьми з інвалідністю, а також сформованість розуміння інклюзивності. Водночас, виявлено недостатність навчального часу для якісної підготовки волонтерів, що обґрунтовує необхідність розробки додаткових освітніх курсів.

У четвертому розділі «Технологія підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю» представлено результати дослідження, що виявили нестачу інформаційних та методичних ресурсів для підготовки волонтерів в адаптивному спорті в Україні. Це зумовило розробку комплексної програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті». Програма спрямована на формування розуміння ролі волонтерства, його різноманітності, організаційних та соціально-гуманістичних аспектів, а також необхідних якостей для роботи з людьми з інвалідністю.

Експертна оцінка підтвердила ефективність розробленої Програми, яку рекомендовано до застосування та впроваджено у діяльність

Спеціальної Олімпіади України, зокрема під час курсів підвищення кваліфікації та у навчальний процес НУФВСУ (дисципліна «Адаптивний спорт» та вибіркова дисципліна «Волонтерство в адаптивному спорті»).

На основі отриманих даних розроблено технологію підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю, яка включає три етапи (підготовчий, реалізаційний, контрольний), організаційні та методичні умови впровадження, різноманітні форми реалізації в освітньому та неформальному середовищах, а також критерії оцінки ефективності та показники соціально-гуманістичного ефекту. Запропонована технологія забезпечує комплексний механізм популяризації волонтерства в адаптивному спорті.

У **п'ятому розділі** представлено аналіз та узагальнення результатів дослідження. На підставі цього сформульовано наукові положення, що є новими даними, доповнюють та підтверджують існуючі відомості. На основі виконання поставлених у роботі завдань і отриманих результатів автор формулює висновки, які узгоджуються з даними, наведеними в основних розділах роботи, і дозволяють судити про ступінь виконання поставлених завдань і досягнення мети роботи. список використаних джерел та додатки.

Повнота викладу наукових результатів в опублікованих працях. Результати роботи повною мірою відображено в наукових публікаціях. За матеріалами дисертації опубліковано 13 наукових праць: серед яких 6 статей надруковані у наукових фахових виданнях України; 4 публікації апробаційного характеру; 3 публікації додатково відображають наукові результати дисертації. У дисертаційній роботі відсутні порушення академічної доброчесності, робота містить результати власних досліджень, використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. Дисертаційне дослідження виконано на належному науковому рівні, проте окремі положення мають дискусійний характер та потребують корекції чи уточнень. У контексті викладеного вище доцільно зробити такі зауваження та пропозиції:

1. На рисунку 1.2 «Співвідношення кількості волонтерів на Олімпійських, Паралімпійських іграх 1988–2020 рр.» було б доцільно додати 2024 рік.

2. Як пов'язані розроблена технологія підготовки волонтерів для роботи зі спортсменами з інвалідністю та програми факультативних курсів «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті» і «Пізнай світ волонтерства в русі Спеціальних Олімпіад», а також робоча програма навчальної дисципліни «Волонтерство в адаптивному спорті»?

3. В процесі вивчення міжнародного та національного досвіду реалізації спортивної волонтерської діяльності Ви вивчали досвід обраних країн та українських закладів вищої освіти ? Чому були обрані саме ці країни? На національному рівні на що був зосереджений Ваш дослідницький фокус?

4. В дисертації представлено результати експертного опитування 15 експертів із 8 закладів вищої освіти України, що спеціалізуються на підготовці фахівців у сфері фізичної культури і спорту. Експерти опитувались з метою визначення актуальності, доцільності та ефективності розробленої програми факультативного курсу «Пізнай світ волонтерства в адаптивному спорті», що не відображено у висновках.

Зазначені дискусійні питання не є принциповими та не знижують загальної позитивної оцінки, наукової та практичної значущості результатів дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Степанюк Олени Вікторівни за темою «Організаційно-методичні засади волонтерської

Рецензент:

By -

12.05.2025г.

Вчений секретар
Національного університету
фізичного виховання
і спорту України

Галина МАШЕРЕНКОВА